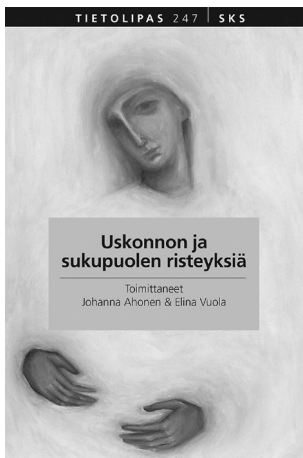

USKONNON- JA SUKU- PUOLENTUTKIMUKSEN LUKUISAT LEIKKAUS- PINNAT NÄKYVIIN

Nina Järviö

Johanna Ahonen ja Elina Vuola (toim.) (2015): Uskonnon ja sukupuolen risteyksiä. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 242 s.

Sekularisaatioteorian mukaan uskonnon oletettiin hiljalleen menettävän merkitystään ja vaikutusvaltaansa niin yksilöiden elämässä kuin laajemmin yhteiskunnassa. Maallistuminen nähtiin erityisesti globaalin pohjoisen kehityssuuntana. Sellaiseen sekularisaatioteoria(t) ja sen olettamukset eivät kuitenkaan ole käyneet toteen. Vaikka uskonnottomuus on lisääntynyt ja uskonnollisuus jonkin verran saanut uusia muotoja, ei uskonto ole muuttanut merkitysettömäksi. Tämä on lähtökohta uskonnon- ja sukupuolentutkimusta yhdistelevälle *Uskonnon ja sukupuolen risteyksiä* -teokselle.

Johanna Ahosen ja Elina Vuolan toimittama kirja kokoaa yhdeksän suomalaista teologia, uskonnotutkijaa ja sukupuolentutkijaa pohtimaan sukupuolta ja uskontoa oman tutkimusaiheensa näkökulmasta. Teos tarttuu empiiristen esimerkkien

avulla sukupuolentutkimuksessa ja uskonnotutkimuksessa käytyihin teoreettisiin keskusteluihin. Kirjan kantavana ajatuksena on, että niin sanotussa läntisessä feministisessä teoriassa tutkijat ovat asennoituneet ongelmallisesti suhteessa uskontoon.

Teoksen ensimmäisessä artikkelissa Elina Vuola käsittelee intersektionaalisuutta Neitsyt Mariiaan liittyvän tutkimuksensa kautta. Vuola jatkaa johdannossa esitettyä ajatusta siitä, että sukupuolentutkimuksessa ja feministisessä teoriassa on sivuutettu uskonnon merkitys. Vaihtoehtoisesti, kun uskonto on huomioitu, on uskonnon negatiivisia vaikutuksia Vuolan mukaan ylikorostettu jolloin uskonto on nähty (naisia) alistavana järjestelmänä. Väite toistuu kirjan seuraavissa artikkeleissa, kuten Terhi Utraisen ja Johanna Ahosen teksteissä. Utriainen lähestyy uskonnollisuuden ja ruumiillisuuden yhteyttä sukupuolieroa korostavan Luce Irigarayn ajatusten avulla. Irigarayn ajattelua hyödynnä myös Ahosen teksti. Irigarayn ja Rosi Braidottin avulla Ahonen tarkastelee spirituaalisuutta Äiti Amaan liittyvän aineistonsa kautta.

Ahosen tekstin jälkeen siirrytään Pauliina Kainulaisen ekofeminismiä käsittelevään artikkeliin. Kainulaisen mukaan uskonnolla voi olla suurikin vaikutus siihen, miten luonnon säilymiseen asenoidutaan. Kainulaisen teksti esittelee erinomaisesti ekofeministisiä suuntauksia ja auttaa ymmärtämään ekofeministien välisiä keskusteluja hengellisyydestä ja uskonnosta. Ekofeminismi ei voi liiaksi irtautua kristinuskon traditiosta, mikäli se haluaa vaikuttaa nimenomaan kristinuskon suhtautumiseen luontoa kohtaan.

Petri Merenlahti tarttuu queer-teoriaan artikkelissaan, jossa hän käsittelee mm. Jeesuksen maskuliinisuutta ja passiivista kärsimyskuolemaa kristinuskon maskuliinisuuskäsitysten muuttajana. Tuoden esimerkkejä 2000-vuotisen kristinuskon historiasta, Merenlahti pyrkii ymmärtämään viime vuosikymmeninä käytyjä keskusteluja niin naispappeudesta kuin homoseksuaalisuudesta. Merenlahti ei nosta keskusteluun queer-teologiassa käytyjä pohdintoja kristinuskon sukupuoli- ja seksuaalisuuskäsityksistä, mutta maskuliinisuuden tutkimuksen näkökulmasta artikkeli on tärkeä lisä suomalaiseen uskonnotutkimukseen.

Merenlahden tekstiä seuraa Helena Kuparin ja

Salome Tuomaalan ansiokas analyysi toimijuudesta, jota lähestytään vanhoillislestadiolaisuudesta tehdyn aiemman tutkimuksen avulla. Toimijuuden käsitteen tukemana Kupari ja Tuomaala painottavat, ettei tutkija saa lähtökohtaisesti olettaa uskonnon alistavan uskovaista. Toteamus on tuttu teoksen alkuosasta. Alistamisen olettamisen sijaan tutkijan pitää kuunnella tutkimiansa subjekteja vaikka toisaalta hän ei kuitenkaan saa uppoutua liialliseen ymmärtämiseen. Tutkijan on siis myös kyettävä näkemään subjektia ympäröivät valtarakenteet.

Viimeistään tässä vaiheessa kirjan lukija ymmärtää sen viestin, jonka *Uskonnon ja sukupuolen risteyskiä* kokonaisuudessaan pyrkii välittämään: tutkija ei saa työssään yli- tai aliarvioida uskonnon roolia ja uskonto on otettava osaksi intersektionaalista feminististä analyysia. Päivi Salmesvuoren valtaa ja uskonnolliseksi auktoriteeteiksi edenneitä naisia tarkasteleva teksti sekä Riina Isotalon Länsirannan palestiinalaiskonfliktien analyysi auttavat vielä alleviivaamaan niitä erilaisia tapoja, joilla uskonto kiehtoutuu muuhun yhteiskuntaan ja yksilöihin.

ESIMERKKI ONNISTUNEESTA MONITIETEISYYDESTÄ – HAASTEENA TUTKIMUSKENTÄN LAAJUUS

Uskonnon ja sukupuolen risteyskiä on hyvä esimerkki siitä, kuinka hedelmällistä eri tieteenalojen yhdistäminen yhdessä teoksessa voi olla. Aiempiin tutkimuskohteisiin päästään uudella tavalla käsiksi, kun eri alojen käsitteitä ja teorioita tuodaan yhteen monitieteisessä tutkimuksessa.

Kirja on rakennettu kuljettamaan lukijaa teemasta toiseen. Artikkelit nivoutuvat yhteen luoden selkeän kokonaisuuden. Usein yhdessä artikkelissa maininnan tasolle tai sivupoluksi jäävä aihe nousee suurempaan rooliin seuraavassa tekstissä rakentaen toimivaa lukumatkaa lukijalle. Teoreettisesti painottunut teos edellyttää lukijalta jonkin verran ennakkotietoja ainakin sukupuolentutkimuksen alalta, mutta keskeisiä käsitteitä myös avataan johdannossa.

Kirjan tärkeä anti suomalaiselle intersektionaalisuuden tutkimukselle on uskonnon roolin korostaminen, mutta se herättää lukijassa myös kysymyksiä. Painottamalla, etteivät sukupuolentutkijat tai

feministinen teoria huomioi uskontoa (tarpeeksi), kirjoittajat haluavat osoittaa uskonnon olevan tärkeä tutkimuskohde. Tämän teos onnistuu osoittamaan. Mutta onko väite sukupuolentutkimuksen tai feministisen teorian suhtautumisesta uskontoon kuitenkin niin selkeä, kuin kirjoittajat antavat ymmärtää? Rajaa sukupuolentutkimuksen, uskonnon tutkimuksen tai teologian välillä on vaikea vetää. Liian jyrkän erottelun tekemisen riskinä on se, ettei aiempien tutkijoiden tekemälle työlle anneta niiden ansaitsemaa huomiota. Feministisen tutkimuksen ja uskonnon teemoja on kuitenkin yhdistelty vuosikymmenien ajan. Tutkijat ovat keskustelleet keskenään niin konferensseissa kuin julkaisujen muodossa. Missä siis kulkevat tieteenalojen rajat? Milloin joku on / on ollut feministiteologi tai uskontotieteilijä? Milloin hän on / on ollut sukupuolentutkija?

Teoksen haasteena on rajaus. Siinä, missä uskonto on saattanut joissain yhteyksissä toimia konservatiivisena arvojen ylläpitäjänä, on sitä toisissa yhteyksissä hyödynnetty ahtaiden sukupuolikäsitysten kyseenalaistajana. Hieman yllättäen *Uskonnon ja sukupuolen risteyskiä* -teoksessa sukupuolen purkaminen tai kyseenalaistaminen jää suhteellisen vähälle. Sukupuolen performatiivisuutta ja queer-teoriaa hyödyntävistä artikkeleista huolimatta sukupuoli näyttäytyy pääasiassa nainen-mies-dikotomian kautta. Tämä on uskoakseni osoitus kirjan tutkimuskentän laajuudesta. Teoksessa keskitytään tutkijoiden taustojen vuoksi paljolti kristinuskon traditioihin. Eri kulttuurien uskonnot ja mytologiat ovat kautta historian olleet täynnä henkilöitä ja hahmoja, jotka ovat kyseenalaistaneet sukupuolen kaksinapaisuutta. Uskontojen laajempi otanta ja vähempi keskittyminen kristinuskoon olisi voinut tuoda näitä traditioita paremmin esiin. Sukupuolen moninaisuuden ja toisaalta sukupuolentutkimuksessa keskeisen seksuaalisuuden tutkimuksen esiin pääsemiseksi tarvitaan kenties jatko-osa: *Uskonnon ja sukupuolen risteyskiä 2*.

Kaiken kaikkiaan *Uskonnon ja sukupuolen risteyskiä* on toimiva kokonaisuus, joka onnistuu erinomaisesti yhdistämään erilaisia teoreettisia lähtökohtia ja tutkimusaiheita yksin kansiin. Kirja on tärkeä lisä suomalaisen uskonnon- ja sukupuolentutkimuksen kenttään. Teos osoittaa monitieteisen lähestymistavan hyödyllisyyden ja tekee näkyväksi tieteenalo-

jen lukuisat leikkauspinnat. On hienoa huomata, että kotimainen yhteistyö näiden eri tieteenalojen välillä kukoistaa.

FM Nina Järviö on tohtorikoulutettava Helsingin yliopiston Sukupuoli, kulttuuri ja yhteiskunta -tohtori-ohjelmassa. nina.jarvio@helsinki.fi